

ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSI PARKOT BUDAPESTNEK!

IRTA: ZSOLNAY MIKLÓS.

AZOK A NAGY művészeti tanulságok, melyeket az új német iparművészeti irányok forrongó harca nyújt mindazoknak, akik a német architektúra rohamos fejlődését s a művészi ízlés kialakulását figyelem-

mel kísérik, méltó foglalatot nyertek különösen az ideai darmstadti és müncheni kiállításokon. Amott a megifjodott német architektúra modern feladatai s az élethez simuló művészete állotta ki teljes sikerrel a próbát, messze túlcsapva a tisztán esztétikai határokon s mélyen átnyulva társadalmi és gazdasági, de különösen néphygiénikus térre is alkotásaival s ezzel egy oly művészi irány renaissance-át szolgálva, mely művészi és theoretikai elvekből indulva ki, ismét az élethez tér meg; — itt pedig a bajor főváros művészi erőinek csoportosítása volt a gondolat a művészeti ipar összes ágainak egy új korszaka számára, amint ezt a régi századokban Nürnberg és Augsburg példáján láttuk s az európai vásárló közönség meghódítására.

Mindkettőnek közös vonása pedig a német partikulárizmus és a történeti hagyományok élő tiltakozása volt a Berlinben támadt s fejlődési önkényszóval portált művészeti irány egyoldalúságai ellen, az önálló szellemi és kulturális erők fejlesztése útján, oly műpártoló fejedelmek védzárnyai alatt, amilyen ott a hesseni nagyherceg, itt Lajos bajor herceg. A kettejük körül seregülő művész-kolóniák nemcsak központját voltak képezendők a tartományok egész szellemi életének, de egyszersmind minden irányban kiágazó sugarait a belőlük kiinduló gazdasági és szociális törekvéseknek.

Különösen Lajos bajor herceg volt az, aki mint az ügy hathatós pártfogója jelentékeny lépéssel mozdította elő ezt a művészeti programot a müncheni állandó kiállítás szervezésével, amellyel permanens hajlékot terem-

tett ezeknek a törekvéseknek. Münchenben az utolsó évtizedekben, mióta a kristálypalota (Glaspalast) kizárólag a képzőművészeti társulat rendelkezésére bocsátott át, egyre érezhetőbbé vált a hiánya egy állandó kiállítási helyiségnek. Több vállalat kiállítása épen az ideiglenes kiállítási épületek költségessége miatt zárult deficittel. Épen ezért a város már hosszabb idő óta folytatott tárgyalásokat a Bavariapark tőzomszédságában fekvő Theresienhöhe parkszerű területe megszerzése iránt, ami végre sikerült is s ma már nyolc millió márkát haladó költséggel, előkelő müncheni építőművészek közreműködése mellett egész sorát látjuk ott emelkedni az állandó kiállítási épületeknek, színházzal, vendéglőkkel, gépházzal stb.

A garanciális-bizottság és az építészeti bizottság kebeléből kiindult s a műbarát bajor herceg által buzgó támogatásban részesített eme terv megvalósításával ma már Münchennek állandó központja van minden ipari, gazdasági vagy művészeti kiállítás céljaira, ép úgy mint sportversenyekre, mely egyéb építészeti előnyöktől eltekintve, már csak az egyszer viselendő költségek könnyebb és egyszerűbb amortizációja révén is megbecsülhetetlen előnyökkel jár. De a mellett városszépítési szempontból is nagy jelentősége van, mert széles parkjaival és sport-telepeivel kedvezően illeszkedik be a kiállítási telep a város tájképi jellegébe, hygienikus szempontból kitünő elrendezésű s a főváros lakosságának is kellemes üdülőhelyéül szolgál.

Budapest főváros valamely közeli fekvésénél és természetadta szépségeinél fogva már magában is megbecsülhetetlen előnyökkel kecsegtető részének állandó kiállítás céljára való megszerzése által önként oldódnának meg a főváros rendezésének és szabályozásának ama függő kérdései is, melyek eddig kielégítő megoldást nem nyerhettek s nem is nyerhetnek mindaddig, míg egy összefoglaló vezéreszme nem irányozza a konstruktív művész és tervező inspirációját, ép

úgy mint a nagy nemzeti törekvések szolgálatában álló müncheni és darmstadti kiállításokon láttuk. De különösen az utóbbinál, ahol a természet s művészet oly harmonikusan egészítette ki egymást s a kerti architektúra eszközeinek oly ügyes felhasználása emelte az összbenyomást, melyek a platán és rózsalugasok s a csobogó kutak festői kereteibe foglalták s mesterséges tavak tükrében csillogtatták vissza a kiállítás épületeinek képét. Már egy ily milieu magában is elég volna arra, hogy az idegenforgalom zsilipjeit nálunk is megnyissa a magyar főváros számára s ezzel utat törjön politikai és kulturai önállóságunk elismertetéséhez a külföld előtt. Meg vagyunk győződve, hogy csak egy nagy szociális és kulturális alkotás keretei közt érvényesülhet kelően mindaz a kiaknázatlan előny, mely fővárosunk természetí szépségeit oly megbecsülhetetlenné teszi ránk nézve, csak ott szolgálhat méltó háttérül egy minden részében átgondolt, részleteiben és egészében összefüggő tervnek. Ez a szociális és kulturális alkotás pedig nem lehet más, mint egy állandó kiállítási telep létesítése, nemcsak azért, mivel előbb-utóbb ennek megteremtésével úgyis foglalkoznia kell az illetékes faktoroknak, hanem legelső sorban azért is, mert azok a nagy művészeti értékek, melyek egy állandó kiállítási terület létrehozásához főleg az építőművészet szempontjából fűződnek, csak így találhatnak alkalmas tért a megvalósulásra.

A müncheni állandó kiállítás a modern német építészeti irányzatok bemutatásával fontos lépést képvisel abban az irányban, mely az úgynevezett célszerűségi építkezés (Zweckbauten) terén észlelhető mozgalmakban a legutóbbi időben megnyilvánult, ellentétben a Drezdában s másutt emelt cifra, hivalkodó, hamis látszatot mutató ideiglenes kiállítási épületekkel. A darmstadti kiállítás pedig szintén egészséges visszatérést jelentett a személytelen és szigorúan tárgyias építészeti stíl, mint az emberi alkotási ösztön józan alapjának kifejtésére. A túlhajtott individualizálás kerülése, több tárgyiasság, kevesebb szubjektivitás, anélkül persze, hogy az egyéniség joga ezzel csorbát szenvedne, sőt inkább abban fejtve ki

az egyéniség teljességét, hogy a tárgyyszerű és önmagában adva levő keretek közt is szabadon mozog és megállja helyét, ime, ezek voltak a legutóbbi darmstadti építőművészeti kiállítás gyakorlati tanulságai, úgy, amint azt a csak imént elhunyt Olbrich kiállítási épületeiben is megfigyelhettük.

Londonban tudvalevően az Earl's Court és az idei Franco-British kiállítással bemutatkozó Sheperds Bush, hosszú időre megfelelő hajlékot biztosítanak az időszakos kiállításoknak. Ezek a kiállítási parkok a minden tekintetben célszerű kiállítási csarnokaikkal, vendéglőikkel és sokféle attrakcióikkal módfelett megkönnyítik a kiállítások rendezését s ezzel a város idegenforgalmának emelésének fontos tényezőivé váltak.

Hasonló üdvös hatás volna várható erről az oldalról nálunk is egy állandó kiállítási telep révén. De ehhez oly környezet kell, mely a maga természetadta föltételeivel emelni legyen képes a művészi feladat munkáját.

Óhajtandó volna, hogy Magyarországon az illetékes körök, a kormány és a főváros ne zárkózzanak el ezeknek a kérdéseknek mérlegelésétől és megvitatásától. A városligeti nagy iparcarnok, melynek területe egy nagy részét ma már úgy is a néprajzi múzeum és az állandó bútorkiállítás köti le, sem dimenzióinál, sem távolságánál fogva nem alkalmas arra, hogy kiállítások rendezésére célszerű helyül szolgáljon. Attrakciót nem képez már régóta a közönségre nézve. Ezért fontolóra kellene venni a város szívéhez közelebb eső, könnyebben hozzáférhető s természetí szépségekben bővelkedő területeknek a mondott célra való felhasználását. Ilyennek kínálkozik pl. a Margitsziget, amely esetleg a külső Lipótváros partmenti részével híddal összekapcsolva, gyönyörűen megoldható kiállítási parkot adna; de szóba jöhet a Gellérthegy is, amelynek páratlan és domináló fekvése, közelsége, e részben szintén mindazokat az előnyöket biztosítja, amelyeket egy állandó kiállítási parktól várunk. Mi természetesebb ugyanis, mint hogy azt a nevelő és instruktív hatást, melynek kielégítése elsőrendű feladata a modern kiállítások szervezésének, egy ifju és fejlődésben levő város-

rész természetes vonzóereje felhasználásával is biztosítsuk?

Azt hisszük, hogy már magának a kérdésnek fölvetése és megvitatása is elég arra,

hogy serkentőleg hasson a mi, művészi mozgalmakban oly szegény közéletünkre és sok jeles és rátermett művészi egyéniségünk teremtő és alkotó fantáziájára.

A MAGYAR HÁZIIPAR ÉS AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA.

IRTA: ASCHER ALAJOS.

BENNE VAGYUNK a huszadik század nehéz küzdelmeiben, a technika örületés tempóban rohan a maga útján előre, félrelök, letapos mindent, ami törekvéseinek útjába áll: az idealizmust, a munkához való szeretetet, millió és millió ember egzisztenciáját, hogy az egészséges kisipar romjain felépítse a zakatoló, sívár gyárak ezreit.

A technika halad, halad előre, ma már jóformán géppel csinálunk mindent.

Amuló tisztelettel nézzük, amit az emberi elme ezen a téren végez, de vajjon mi lesz majd, ha ez így tovább halad? Az emberi elme nem akar megpihenni, a halandó ember dicsőségére, a szegény munkásnép rovására — egyik találmány a másikat követi. Szaporodnak a gépek, de kisebb-nagyobb arányban szaporodik a népesség is; egyre több és több éhes gyomor kiáltoz kenyérért, a munkás kéz szükséglete pedig aránytalanul csökken. Aminek elvégzéséhez régen 20—30 vagy még több becsületes, szakképzett munkás kellett, azt ma egy kis gép egymaga is elvégzi. És mégis az általános drágaság napról napra nagyobbodik, egyre nehezebb lesz élni s másokat az életnek megtartani, — lehet-e csodálni, hogy ilyen körülmények között az államoknak a szociális bajok orvoslása éppen korunkban okoz legtöbb gondot? A szociális bajok lázító réme végig járja egész Európát, s az államok rengeteget tesznek, áldoznak, hogy ezeket a bajokat egyelőre legalább enyhítsék. Nehéz volna e szűk keretek közt felsorolni mindazt, ami manapság a szegényebb néposztály megélhetési gondjainak

enyhítésére világszerte történik. Nem is tartoznak egészen ide. Bennünket a háziiparok ügye érdekel, s mondhatjuk, hogy az államok a háziiparok meghonosítására és fejlesztésére sohasem fektettek oly nagy súlyt, mint éppen napjainkban. Az első pillanatra furcsának látszik, hogy manapság gondolunk a háziiparok intenzívebb felkarolására, amidőn a gépek fejlődése éppen legjobb korát éli. De így van, s tegyük hozzá, hogy ez csak természetes. A technika fejlődése a kisipart, a házi tűzhely körül végezhető kenyérkereső foglalkozásokat sújtotta legjobban, természetes, hogy a bajok orvoslása is ezen a téren a leg-sürgősebb.

A K. K. Zentral Spitzenkurs in Wien, a Verein zur Förderung der Österreichischen Spitzenindustrie (nem emlékszem hamarjában, hogy ez-e a hivatalos címe), a különböző sziléziai és szászországi háziipari szakiskolák, Olaszország, Svájc, Franciaország, Belgium és Anglia különböző háziipari intézményei nem egyesek ambíciót, hanem fontos közgazdasági célokat szolgálnak. Az egyre jobban súlyosbodó megélhetési viszonyok a nőket is a számottevőbb kenyérkereső munkára kényszerítik, a társadalom tekintélyes részét képező középosztály asszonyainak otthon végezhető állandó munkára van szükségük. Kenyérkereső munka kell annak a sok embernek, akik ma minden foglalkozás nélkül állanak, munka kell a hegyvidék és az alföld lakóinak egyaránt, s erre mindenütt a háziiparokat, a könnyen hozzáférhető foglalkozásokat szemelték ki.